ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Брюксел, 6.10.2025 г.
COM(2025) 623 final

ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТА

относно изпълнението на механизма за отпускане на заеми в публичния сектор в рамките на Механизма за справедлив преход през 2025 година, съгласно предвиденото в член 16 от Регламент (ЕС) 2021/1229

ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТА

относно изпълнението на механизма за отпускане на заеми в публичния сектор в рамките на Механизма за справедлив преход през 2025 година, съгласно предвиденото в член 16 от Регламент (ЕС) 2021/1229

1. ВЪВЕДЕНИЕ, ЦЕЛ И ОБХВАТ НА НАСТОЯЩИЯ ДОКЛАД

През декември 2019 г. Европейската комисия прие Европейския зелен пакт, предназначен за Европейския съюз и неговите граждани[1], като припомни своя ангажимент за справяне с предизвикателствата, свързани с климата и околната среда, и очерта необходимостта от преход, който да се осъществи по справедлив и приобщаващ начин.

През януари 2020 г. Комисията разработи Механизъм за справедлив преход като част от Плана за инвестиции във връзка с Европейския зелен пакт[2], за да гарантира, че в прехода към неутрална по отношение на климата икономика никой човек и никой регион няма да бъде изоставен. Основната цел на механизма е да се осигури подкрепа за най-засегнатите региони и хора и да им се помогне за облекчаване на социално-икономическата цена на прехода. Механизмът за справедлив преход се състои от три стълба: 1) Фонд за справедлив преход, 2) специална схема за справедлив преход в рамките на програмата InvestEU, 3) механизъм за отпускане на заеми в публичния сектор (наричан по-долу за краткост „МОЗПС“ или „механизмът“).

В настоящия — четвърти поред[3] — годишен доклад относно изпълнението, изготвен в съответствие с член 16, параграф 3[4] от Регламент (ЕС) 2021/1229[5] („Регламента за МОЗПС“), вниманието е съсредоточено върху третия стълб. Целта е да се предостави информация за постигнатия досега напредък в изпълнението на МОЗПС.

Настоящият сборен доклад обхваща периода от началото на изпълнението на МОЗПС до 31 юли 2025 г. В съответствие със задълженията за представяне на доклади за МОЗПС оставащият период до края на 2025 г. ще бъде включен в следващия доклад (вж. повече подробности в точка 1.2). В настоящия доклад се използват анализите и заключенията от обширната междинна оценка на МОЗПС, които са представени в точка 3.

В настоящия доклад се представя информация относно: i) резултатите от първата покана за представяне на предложения по линия на МОЗПС за деветте крайни срока за подаване на заявления, включително потенциални предложения за проекти; ii) техническата помощ; iii) комуникационните дейности; iv) постигнатия напредък, включително предизвикателствата пред МОЗПС, както и предимствата му; и v) следващите стъпки.

---

1 Съобщение на Комисията: „Европейският зелен пакт“ (COM(2019) 640 final, 11.12.2019 г.).

2 Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите: „План за инвестиции за устойчива Европа. План за инвестиции на Европейския зелен пакт“ (COM(2020) 21 final, 14.1.2020 г.).

3 Първият доклад относно изпълнението беше представен на Европейския парламент и на Съвета на 7 февруари 2023 г., вторият доклад — на 21 ноември 2023 г., а третият — на 30 септември 2024 г.

4 Член 16, параграф 3 от Регламента за МОЗПС гласи: „До 31 октомври всяка календарна година, считано от 2022 г., Комисията представя доклад за изпълнението на Механизма. В този доклад се предоставя информация относно степента на изпълнение на Механизма по отношение на неговите цели, условия и показатели за качество на изпълнението.“

5 Регламент (ЕС) 2021/1229 на Европейския парламент и на Съвета от 14 юли 2021 г. относно механизма за отпускане на заеми в публичния сектор в рамките на Механизма за справедлив преход (ОВ L 274, 30.7.2021 г.).

Съгласно член 17 от Регламента за МОЗПС трябва да се извърши междинна оценка на МОЗПС и на Европейския парламент и на Съвета да се представи отделен подробен доклад за тази междинна оценка.

1.1. Правна и бюджетна рамка на механизма за отпускане на заеми в публичния сектор в рамките на Механизма за справедлив преход

МОЗПС беше създаден с Регламент (ЕС) 2021/1229 на 14 юли 2021 г.

Общата цел на МОЗПС е да се преодолеят сериозните социални, икономически и екологични предизвикателства, произтичащи от прехода към целите на Съюза в областта на климата и енергетиката до 2030 г. и към целта за неутралност по отношение на климата в Съюза най-късно до 2050 г., определени в Регламент (ЕС) 2021/1119[6], в полза на териториите на Съюза, посочени в териториалните планове за справедлив преход (ТПСП)[7].

Специфичната цел на МОЗПС е да се привлекат инвестиции в публичния сектор, които са насочени към посрещане на потребностите от развитие на териториите, посочени в ТПСП. Това става чрез улесняване на финансирането на проекти, които не генерират достатъчни потоци от приходи за покриване на инвестиционните си разходи, като по този начин се предотвратява изместването на потенциалната подкрепа и инвестиции от алтернативни източници.

Подкрепа се предлага за широк набор от инвестиции. Чрез МОЗПС може да се подкрепят инвестиции в енергия от възобновяеми източници и екологосъобразна и устойчива мобилност, в насърчаване на екологично чистия водород, в ефикасни мрежи за централизирано топлоснабдяване, в научноизследователска дейност в публичния сектор, в цифровизация, в екологична инфраструктура за интелигентно управление на отпадъците и водите, включително и в инициативи в областта на общественото здраве. Чрез МОЗПС може да се подкрепят и устойчивата енергия, енергийната ефективност и мерките за интегриране, включително саниране и преобразуване на сгради, обновяването и възстановяването на градската среда, преминаването към кръгова икономика, рехабилитацията и обеззаразяването на земя и екосистеми, като се взема предвид принципът „замърсителят плаща“, биологичното разнообразие, както и инфраструктурата за повишаване на квалификацията и за преквалификация, за обучение и за социални дейности, включително заведения за полагане на грижи и социално жилищно настаняване[8].

С Регламента за МОЗПС се осигурява подкрепа от Съюза с общ максимален бюджет 1,525 млрд. евро за компонента за безвъзмездни средства на МОЗПС (включително техническа помощ и консултантска подкрепа). През февруари 2024 г. Европейският парламент даде съгласието си, а Съветът прие с единодушие междинното преразглеждане на таваните на разходите в многогодишната финансова рамка (МФР), в резултат на което бюджетът на МОЗПС беше намален със 150 млн. евро. След тези преразпределения максималният бюджет, който е на разположение по МОЗПС, е 1,375 млрд. евро.

В рамките на МОЗПС заемите, отпускани от Европейската инвестиционна банка (ЕИБ) като финансов партньор, се съчетават с безвъзмездни средства, предоставени от Съюза за подкрепа на проекти, представени от субекти от публичния сектор след покана за

---

6 Регламент (ЕС) 2021/1119 на Европейския парламент и на Съвета от 30 юни 2021 г. за създаване на рамката за постигане на неутралност по отношение на климата и за изменение на регламенти (ЕО) № 401/2009 и (ЕС) 2018/1999 (Европейски закон за климата) (ОВ L 243, 9.7.2021 г.).

7 Както е определено в член 11 от Регламент (ЕС) 2021/1056 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 г. за създаване на Фонда за справедлив преход (ОВ L 231, 30.6.2021 г.).

8 Вж. съображение 6 от Регламента за МОЗПС.

представяне на предложения. ЕИБ ще предостави до 7 млрд. евро за компонента за заеми на МОЗПС. В рамките на МОЗПС ЕИБ предлага три вида заеми: инвестиционни заеми (самостоятелни проекти, финансирани пряко от ЕИБ), рамкови заеми (наричани още „схеми за заеми“, чрез които пряко се финансира набор от предварително определени проекти) и заеми чрез посредник, с които чрез финансовите посредници на ЕИБ се финансират по-малки проекти.

Компонентът за безвъзмездни средства е под формата на финансиране, което не е свързано с разходи, и размерът му се определя като процент от размера на заема. Този процент възлиза на 15 % или — ако проектът се намира в по-слабо развит регион — на 25 %[9]. Следователно предоставянето на безвъзмездни средства зависи от финансирането, одобрено от ЕИБ или от нейните финансови посредници[10]. При първата покана за представяне на предложения за безвъзмездни средства, отворена до края на 2025 г., наличният бюджет се разделя на национални дялове въз основа на съотношенията на разпределените средства по линия на Фонда за справедлив преход (ФСП). Втората покана за представяне на предложения, обслужваща периода 2026—2027 г., ще обедини неизползваната част от средствата, разпределени на държавите членки.

Освен с ЕИБ, по изпълнението на МОЗПС Комисията работи в тясно сътрудничество и с Европейската изпълнителна агенция за климата, инфраструктурата и околната среда (CINEA). CINEA отговаря за бюджетните, правните, финансовите и оперативните аспекти на усвояването на безвъзмездните средства, докато Комисията продължава да отговаря изцяло за всички аспекти, свързани с политиките.

2. ИЗПЪЛНЕНИЕ НА МОЗПС

2.1. Резултати от първата покана за представяне на предложения по линия на МОЗПС след деветте крайни срока за подаване на заявления

От датата на предходния доклад относно изпълнението на МОЗПС изтекоха три крайни срока за подаване на заявления по поканата за представяне на предложения. През тези три крайни срока бяха представени единадесет допустими предложения, като комисията за оценка избра за финансиране осем от тях. За повечето от тези проекти предстои подписване на споразумението за заем[11]. Представените предложения възлизат на прогнозен общ размер 96 млн. евро под формата на безвъзмездни средства, поискани от Комисията, и на приблизително 658 млн. евро под формата на заеми от ЕИБ[12]. Освен това едно предложение беше недопустимо, а три предложения — от Чехия, Латвия и Ирландия — не бяха избрани за финансиране, тъй като не постигнаха минималния брой точки, изискван съгласно критериите за предоставяне.

От 19 юли 2022 г., когато беше публикувана първата покана за представяне на предложения по МОЗПС[13], са представени общо 49 предложения, от които 32 са обявени за допустими, като комисията за оценка избра за финансиране 24 от тях. Резултатите за всяка крайна дата

---

9 Вж. член 11 от Регламента за МОЗПС.

10 Член 18 от образеца на споразумението за предоставяне на безвъзмездни средства по линия на Механизма за справедлив преход, достъпен на портала за финансиране и обществени поръчки (europa.eu).

11 Кандидатите подават отделни заявления за отпускане на заем до ЕИБ/финансов посредник; поради това процесът по кандидатстване за заем протича едновременно с разглеждането на заявлението за безвъзмездни средства. Споразумение за предоставяне на безвъзмездни средства се подписва, при условие че бъде одобрено отпускането на заем. Вж. повече подробности в документа, чрез който се отправя поканата за представяне на предложения по линия на МОЗПС: call-fiche_jtm-2022-2025-pslf_en.pdf (europa.eu)

12 Сумата не включва предложения от резервния списък.

13 https://cinea.ec.europa.eu/funding-opportunities/calls-proposals/just-transition-mechanism-public-sector-loan-facility-call-proposals_en

на поканата са показани в приложение I. Според информацията, представена в заявленията, които са избрани за финансиране, и в споразуменията за предоставяне на безвъзмездни средства, прогнозният размер на безвъзмездните средства от Комисията възлиза на 225 млн. евро, а на заемите от ЕИБ — на 1,83 млрд. евро[14]. Към момента на изготвяне на настоящия доклад са подписани десет споразумения за предоставяне на безвъзмездни средства по МОЗПС (вж. повече подробности в точка 2.2), подготовката на 3 споразумения за предоставяне на безвъзмездни средства е отменена[15], 12 споразумения за предоставяне на безвъзмездни средства са в режим на изчакване, тъй като одобрението на заема предстои, а едно предложение е оттеглено след подбор.

Националните пакети за Франция, Испания и Швеция бяха използвани изцяло или почти изцяло. Кандидатите от тези държави членки ще могат отново да подават предложения за подкрепа по линия на МОЗПС, след като през есента на 2025 г. бъде публикувана втората покана за представяне на предложения по линия на МОЗПС. Първият краен срок за подаване на заявления ще бъде януари 2026 г.

Фигура 1 Национални дялове (запазени до 31 декември 2025 г.) и използването им чрез безвъзмездни средства, които са отпуснати или са в процес на оценка[16]

2.2. Проекти, финансирани по линия на МОЗПС

Предложенията за проекти, които до този момент комисията за оценка за МОЗПС е избрала за финансиране, обхващат сектори като енергийната ефективност, културата, социалните жилища, здравеопазването, устойчивата транспортна инфраструктура, централизираното топлоснабдяване и студоснабдяване, както и обновяването и възстановяването на градската среда. Подробен списък на финансираните до момента проекти е поместен в приложение 2. Що се отнася до вида на заема, съответстващ на десетте подписани споразумения за предоставяне на безвъзмездни средства, седем от проектите са самостоятелни инвестиционни заеми, а два се основават на схема за заем. През юни 2025 г. беше подписано

[14] Сумата не включва предложения от резервния списък.

[15] По искане на кандидатите или поради това, че не са получили заем от ЕИБ.

[16] Средствата, разпределени на държавите членки, са представени по стойности след преразглеждането на МФР за периода 2021—2027 г.

първото споразумение за предоставяне на безвъзмездни средства, свързано със заем чрез посредник, предоставен с ресурси на ЕИБ от чешката Национална банка за развитие.

Съгласно Регламента за МОЗПС от Комисията се изисква да докладва относно следните ключови показатели за качество на изпълнението: намаляване на емисиите на CO_2, брой на създадените работни места и брой на достигнатите лица. Въз основа на информацията, представена от бенефициерите по МОЗПС, намалението на емисиите на CO_2 се оценява на 179 156 тона годишно. Очаква се проектите, финансирани по този механизъм, да създадат близо 12 000 работни места и да бъдат от полза за над 4 милиона души, като отговорят на нуждите на регионалното развитие. В приложение 3 е включена диаграма, която показва обобщените ключови показатели за качество на изпълнението, структурирани в съответствие с приложение II към Регламента за МОЗПС.

2.3. Потенциални предложения за проекти

Въз основа на обмена на информация с ЕИБ и други заинтересовани страни, свързани с МОЗПС, предложения за проекти, намиращи се в четиринадесет държави членки, са в процес на подготовка и могат да бъдат подадени в рамките на първата или втората покана за представяне на предложения по линия на МОЗПС. Тези потенциални предложения са свързани с енергията от възобновяеми източници, енергийната ефективност, здравеопазването, железопътната инфраструктура, управлението на водите, жилищата на достъпни цени и културата. Трудно е да се направи оценка на бъдещото използване на МОЗПС. Въпреки че е малко вероятно по време на първата покана за представяне на предложения бюджетът за безвъзмездни средства да бъде усвоен изцяло, такава възможност има при втората покана за представяне на предложения (2026—2027 г.). Понастоящем Комисията има информация за потенциални проекти, които са в процес на разглеждане от страна на ЕИБ, и които биха могли да представляват до 400 млн. евро под формата на безвъзмездни средства. Някои от очакваните предложения за проекти понастоящем се ползват от консултантските услуги, предлагани от консултантския център InvestEU. Повече подробности за тези задачи могат да бъдат намерени в точка 4 и приложение 4.

Освен това консултантска подкрепа, предлагана по линия на МОЗПС, се търси в държави членки, които вече са изразходили разпределените им средства. Може да се очаква, че предложенията от тези държави членки ще бъдат подадени в рамките на втората покана за представяне на предложения по линия на МОЗПС.

3. ПОУКИ, ИЗВЛЕЧЕНИ ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА МОЗПС

В хода на изпълнението на МОЗПС Комисията установи някои предизвикателства и преимущества и предприе действия за справяне с предизвикателствата, както е описано в следващите точки.

3.1. Предизвикателства

Почти три години след публикуването на първата покана за представяне на предложения по МОЗПС степента на усвояване възлиза на 17 % от общия бюджет. Това се дължи главно на факта, че публикуването съвпадна с програмирането на други фондове (т.е. ФСП, Европейския фонд за регионално развитие[17], Кохезионния фонд[18] и Механизма за възстановяване и устойчивост[19]), които предлагат финансиране за подобни проекти с по-привлекателни условия (по-високи проценти на съфинансиране). Също така се потвърди, че

[17] Европейски фонд за регионално развитие (ЕФРР) (europa.eu)
[18] Кохезионен фонд (КФ) (europa.eu)
[19] Механизъм за възстановяване и устойчивост (europa.eu)

изпълнението на МОЗПС в отделните държави членки може значително да се различава поради параметри, каквито са размерът на наличните на национално равнище алтернативни източници на финансиране, наличието на развити проекти, разнородните стратегии за справедлив преход и различният подход на отговарящите на условията бенефициери в държавите членки към дълговите инструменти. Освен това националните органи оказват в различна степен подкрепа за насърчаване на използването на МОЗПС, като например много активни в това отношение са Чехия, Гърция и Франция.

По-голямата част от пречките пред изпълнението на МОЗПС, описани подробно в предходните годишни доклади относно изпълнението, продължават да съществуват. Това важи най-вече за държавите членки с най-големи национални пакети (Германия, Полша, Румъния), от които не бяха представени никакви или почти никакви проекти. Бавното усвояване в тези държави членки се отдава на следните конкретни фактори:

— средствата, разпределени на държавите членки по линия на МОЗПС, са в съответствие с процентите на разпределените средства съгласно Регламента за ФСП. Като резултат от това държавите членки, на които са разпределени най-много средства, са едни и същи и по двата инструмента. Ето защо те се насочват приоритетно към разходване на наличните средства по линия на ФСП, като се има предвид ограниченото време за усвояването им[20]. Освен това по ФСП се предлага по-висок процент финансиране с безвъзмездни средства в рамките на общите бюджети по проектите (Германия, Полша, Румъния),

— тези държави членки обикновено са също така и най-големите бенефициери по други фондове, поради което капацитетът им за усвояване на допълнителни ресурси и за набелязване на допълнителни проекти може да е ограничен (Полша, Румъния),

— наличието на по-привлекателно и достъпно финансиране чрез национални ресурси в държавата членка (Германия),

— дълговата тежест при малките бенефициери превръща в предизвикателство използването на дългови инструменти (Полша) или са в сила национални нормативни разпоредби, регулиращи публичния дълг, които не допускат ползването на заеми от отговарящи на изискванията бенефициери (Словакия, Германия),

— минималният размер на заема (12,5 млн. евро), изискван от ЕИБ за операции по пряко кредитиране, в съчетание с липсата на възможности за кредитиране чрез посредник (Чехия), което обслужва по-малки проекти,

— от процедурна гледна точка подготовката на проектите можеше да започне едва след приемането на ТПСП, което отне допълнително време на някои държави членки. Освен това с този нов инструмент под пряко управление не можеше да се разчита на системна подкрепа от страна на органите за споделено управление.

По-подробен анализ и оценка на предизвикателствата, възникнали по време на изпълнението на МОЗПС, са направени в междинната оценка на изпълнението на МОЗПС, публикувана през юни 2025 г.

[20] Бюджетът на ФСП се състои от ресурси, които идват от МФР и от Европейския инструмент за възстановяване, известен още като „NextGenerationEU (NGEU)“. В рамките на програмите, приети по линия на ФСП, ресурсите от NGEU са съсредоточени в бюджетните задължения за 2022 г. и 2023 г., докато ресурсите от МФР са разпределени за периода от 2021 г. до 2027 г. В резултат на това 70 % от бюджета на ФСП са съсредоточени в първите два годишни транша. Комисията ще отмени сумите, които не са били използвани за предварително финансиране или за които не е подадено заявление за плащане до 31 декември на третата календарна година след годината на бюджетните задължения, т.нар. правило „N+3“; за повече информация за ФСП вж.: Inforegio — Фонд за справедлив преход (europa.eu)

3.2. Предимства

Въпреки тези предизвикателства интересът към МОЗПС се увеличи значително. Най-голямото предимство на МОЗПС е неговата тематична гъвкавост в сравнение с наборите от критерии за подбор при поканите за представяне на предложения за безвъзмездни средства по линия на основните фондове на политиката на сближаване. То позволява на организаторите на проекти да финансират проекти, съобразени с нуждите от развитие на съответните региони. Това важи особено за Франция, където МОЗПС допринесе да се покрият потребности от финансиране, за които не беше налична подкрепа по други програми на ЕС за финансиране. За привлекателен елемент за бенефициерите по МОЗПС се счита и незабавното предварително финансиране, което възлиза на 70 % от сумата на безвъзмездните средства по подписаното споразумение.

Голям брой предложения беше представен от Чехия и продължават да се очакват такива. Сред вероятните обяснения за високото усвояване в Чехия са възможността да се финансират по-малки инвестиции благодарение на финансирането чрез посредник, осигурено по споразумението, подписано между ЕИБ и чешката Национална банка за развитие, наличната техническа помощ за популяризиране на МОЗПС, както и цялостната готовност на страната да усвоява финансиране по линия на Механизма за справедлив преход. Други проекти бяха представени от кандидати от Гърция, Нидерландия, Ирландия, Полша и Швеция, а преди края на настоящата покана за представяне на предложения през 2025 г. се очакват още проекти от други държави членки. Стабилността на многогодишната покана, която не е предмет на резки промени, допринася за нарастващия интерес към финансирането по линия на МОЗПС с течение на времето.

По втората покана за представяне на предложения по линия на МОЗПС, която ще се обяви през есента на 2025 г., се очаква ръстът в усвояването да продължи да се увеличава, тъй като други източници на финансиране, по които се предлагат по-добри условия, би трябвало да бъдат допълнително програмирани или изчерпани, а познаването на инструмента продължава да нараства. По-специално програмите на Съюза, които получават подкрепа по линия на NextGenerationEU, са изправени пред конкретни времеви ограничения. Освен това втората покана за представяне на предложения по линия на МОЗПС вече няма да бъде ограничена от национални дялове и поради това: i) държавите членки, които са изразходвали или се очаква до края на 2025 г. да изразходват националните си дялове, могат да продължат да използват МОЗПС, като ще разполагат с повече време за планиране, отколкото при въвеждането на инструмента, ii) държавите членки с най-ниски национални дялове вече ще имат допълнителен стимул да използват МОЗПС, тъй като поисканите безвъзмездни средства вече няма да се ограничават до сумата, определена съгласно националните дялове. По този начин МОЗПС ще бъде от по-голяма полза за регионите, където има най-голямо търсене и най-много развити проекти.

Освен това почти две години след началото на изпълнението на МОЗПС се потвърди, че компонентът за безвъзмездни средства на МОЗПС има ясна добавена стойност за търсенето на заеми от ЕИБ (като алтернатива на бюджетните трансфери) от субекти в публичния сектор, които в противен случай биха се намирали в неоптимално по отношение на инвестициите положение, за да се подкрепят важни публични инвестиции в регионите, които са най-силно засегнати от екологичния преход. МОЗПС предлага като цяло привлекателни условия за финансиране в сравнение с инструментите, които обикновено се предлагат на пазара, което е от особена важност, за да се преодолеят икономическите ограничения, настъпили заради породената от COVID-19 икономическа криза, и продължаващите икономически последици от агресивната война на Русия срещу Украйна.

Ефикасността на компонента на безвъзмездните средства се подкрепя от неговия висок коефициент на мултиплициране, изчислен въз основа на първите одобрени инвестиции.

Средното съотношение между общия размер на мобилизираните инвестиции и безвъзмездните средства по МОЗПС е 12, като варира от минимум 5,5 до 21,3. Това означава, че 1 EUR безвъзмездни средства по МОЗПС мобилизират средно 12 EUR инвестиции на равнището на бенефициерите, включително заема от ЕИБ.

3.3. Действия, предприети от Комисията с цел преодоляване на предизвикателствата

Комисията продължава да повишава осведомеността относно МОЗПС с подкрепата на CINEA и ЕИБ. Комисията, CINEA и ЕИБ представиха на всички държави членки общите характеристики на МОЗПС и процеса на кандидатстване и им дадоха възможност да участват в специална информационна сесия, посветена на МОЗПС. Бяха организирани различни срещи с представители на всички държави членки.

След първоначалния етап на дейностите за популяризиране, насочени към националните и регионалните органи, Комисията съсредоточи усилията си върху повишаване на осведомеността сред потенциалните кандидати в различни сектори, свързани с обществените услуги. Комисията се обърна към множество сдружения, които са установени в Брюксел и представляват институции от цяла Европа, работещи в сектори като културата, централизираното топлоснабдяване и студоснабдяване, операторите на разпределителни мрежи, здравеопазването, образованието, жилищното настаняване и управлението на отпадъците, за да представи МОЗПС на техните членове.

Отчетена е положителна тенденция по отношение на информираността за МОЗПС на потенциалните бенефициери. Това се доказва най-напред от усвояването на средства по МОЗПС и от разработването на бъдещи проекти по него, както и от растящия брой организатори на проекти, които се обръщат към Комисията с конкретни въпроси относно МОЗПС. Ръководените от ЕИБ консултантски услуги, изпълнявани в рамките на консултантския център InvestEU, играят решаваща роля за разработването на проекти, подходящи за финансиране по линия на МОЗПС в целия Съюз. Тези усилия са представени по-подробно в следващата точка от настоящия доклад.

Освен това Комисията и ЕИБ положиха съвместни усилия за улесняване на достъпа до МОЗПС за по-малките бенефициери и проекти, както и за осигуряване на повече заеми чрез посредник от национални насърчителни банки и институции (ННБИ), като преразгледаха съществуващите правила. Първо, чрез споразумение между Комисията и ЕИБ, считано от септември 2023 г., минималната сума на заема чрез посредник беше намалена от 2 млн. евро на 1 млн. евро[21]. Второ, включеното в административното споразумение ограничение, свързано с участието на ННБИ в изпълнението на МОЗПС в качеството им на финансови посредници на ЕИБ, беше отменено с изменението на административното споразумение с ЕИБ през септември 2024 г. В съответствие с тези усилия, по поканата за представяне на предложения по линия на МОЗПС през 2024 г. бяха представени първите проекти, свързани със заеми чрез посредник, с участието на чешката Национална банка за развитие. Комисията и ЕИБ обсъдиха и с други ННБИ (напр. в Германия, Полша, Словакия, Нидерландия, Словения, България, Италия, Франция) потенциалното им участие в изпълнението на МОЗПС. Понастоящем обаче само финансови институции в Румъния и Франция планират да станат посредници на ЕИБ и да финансират допустими проекти. ЕИБ и Комисията се обърнаха към много национални и регионални банки за развитие, за да обсъдят потенциалното им участие. Според междинната оценка причината за малкия дял на финансовите посредници е в слабото търсене на такъв продукт в държавите членки или в условията на ЕИБ.

[21] Вж. изменението в поканата за представяне на предложения по линия на МОЗПС, направено на 25 септември 2023 г.

За всяко подписано споразумение за предоставяне на безвъзмездни средства Комисията публикува съобщение за медиите в сътрудничество с ЕИБ. Освен това CINEA поддържа онлайн публично информационно табло, където на едно място са представени всички управлявани от нея програми, включително МОЗПС. Информационното табло съдържа актуална информация за получилите подкрепа проекти по всяка програма, дава възможност за препратки между самите проекти и извлича данни, които може да се използват повторно. Допълнителна видимост на проектите по линия на МОЗПС се осигурява също така от Kohesio[22] и от портала на ЕС за финансиране и обществени поръчки[23], където се публикуват проектни фишове.

4. ТЕХНИЧЕСКА ПОМОЩ

В рамките на консултантския център InvestEU от страна на ЕИБ се предлагат консултантски услуги за подготовката, разработването и изпълнението на допустими за подкрепа проекти[24]. До края на юли 2025 г. консултантска помощ в подкрепа на МОЗПС беше предоставена на бенефициери в България, Кипър, Чехия, Гърция, Франция, Румъния, Испания и Швеция[25]. Списъкът на консултантските задачи е поместен в приложение 4. Освен това през 2025 г. започна изпълнението на хоризонтална общосъюзна задача с цел повишаване на осведомеността преди втората покана за представяне на предложения по линия на МОЗПС, създаване на поредица от допустими проекти и подпомагане на организаторите на проекти в целия Съюз (с изключение на Гърция и Кипър, за които е предназначена една целева консултантска задача) за разработване на успешни проекти за подкрепа по линия на МОЗПС. Целта на предложената общосъюзна задача е да се осигури рамка за подготовка, осигуряване и предоставяне на различни видове консултантска подкрепа по линия на МОЗПС на национално и регионално равнище и по този начин да се увеличи максимално ефикасността при разгръщането на консултантските услуги през следващите 3 години.

Подкрепата от ЕИБ чрез консултантски услуги е с такъв обхват и така адаптирана, че да отговаря на конкретните потребности на отделните организатори на проекти, като варира от общи насоки за набелязване на подходящи проекти и подкрепа нагоре по веригата при изготвянето на инвестиционни програми до консултации при разработването на проекти и подкрепа в процеса по подаване на заявления за безвъзмездни средства по линия на МОЗПС. Освен това ЕИБ участва в дейности по разпространение на информация, определяне на обхвата и скрининг с цел набелязване и подкрепа на проекти, които биха могли да се ползват от финансиране по линия на МОЗПС.

Въз основа на този първоначален опит и с цел да подпомогне необходимото увеличение на търсенето на подкрепа, предлагана по линия на МОЗПС в бъдеще (вж. подробностите в точка 5), ЕИБ предвижда да продължи с консултантските дейности в пет работни направления:

i. **пряко консултиране** на отделни организатори, които са заемополучатели на самостоятелни инвестиционни заеми, чрез широк набор от консултантски услуги във фазите на подготовка и изпълнение, включително съдействие със заявленията за безвъзмездни средства;

---

22 Вж. Проекти, съфинансирани от ЕС

23 Вж. портала на ЕС за финансиране и обществени поръчки

24 Вж. повече подробности в точка 2.1.4 от първия доклад относно изпълнението на МОЗПС и точка 2.2 от втория доклад относно изпълнението на МОЗПС.

25 Някои от консултантските дейности в Гърция, Кипър и Франция бяха започнати преди да влезе в сила МОЗПС и затова бяха финансирани от други източници, като Европейския консултантски център по инвестиционни въпроси (Гърция) и компонента за устойчива инфраструктура на консултантския център InvestEU (Кипър и Франция).

ii. **подкрепа за изграждане на капацитет** за небанкови институции, които обикновено функционират като агрегатори на проекти с по-малък мащаб, с цел изграждане на административен и оперативен капацитет за ефективни скрининг, подбор, приоритизиране, наблюдение и координиране по друг начин на редица подпроекти;

iii. **„косвена“ консултантска подкрепа** за крайни бенефициери на заеми чрез посредник или рамкови заеми, която се оказва посредством стандартизирани пакети за подкрепа с така преценен обхват, че да повишат надеждността на предложенията и съответствието им с приложимите политики за кредитиране;

iv. **консултации за развитие на пазара**, които се предоставят на равнище държави членки, с цел разпознаване на потенциално търсене на подкрепата, предлагана по линия на МОЗПС, и установяване дали финансовите продукти, налични в рамките на МОЗПС, са подходящи;

v. **скрининг, определяне на обхвата и разпространение на информация** с цел популяризиране на използването на механизма, набелязване и приоритизиране на подходящи проекти и предоставяне на цялостни насоки в процеса по подаване на заявления за безвъзмездни средства по линия на МОЗПС.

В допълнение към услугите, предлагани от ЕИБ чрез консултантския център InvestEU, по искане на Чехия, Гърция и Словакия Комисията осигури консултантски услуги с цел повишаване на осведомеността относно МОЗПС и набелязване и разработване на предложения за проекти. Техническата помощ за Чехия беше предоставена от Комисията, а Словакия получи подкрепа по линия на Инструмента за техническа подкрепа (ИТП)[26]. И по двата договора се предоставя широк набор от услуги, някои от които са повишаване на осведомеността, мобилизиране на потенциални бенефициери от регионите, включени в ТПСП, както и скрининг на идеи за проекти.

Гърция се ползва от по-мащабна подкрепа по линия на ИТП за изпълнението на трите стълба на Механизма за справедлив преход. Тя освен това поиска подкрепа, предлагана в рамките на механизма за техническа помощ на ФСП (JTP Groundwork)[27], за набелязване на проекти и за последващо изготвяне на предложения за проекти, за които да се подадат заявления за финансиране по линия на МОЗПС в област Пелопонес.

Комисията и ЕИБ участват в мониторинга на изпълнението на тези консултантски задачи, за да се гарантира, че те се допълват с други консултантски дейности в ползващите се от тях държави членки.

5. СЛЕДВАЩИ СТЪПКИ

В съответствие с Регламента за МОЗПС през втората половина на 2025 г. ще бъде обявена втора покана за представяне на предложения. Подготвителната работа, необходима за публикуването на поканата, започна в началото на 2025 г. Комисията предвижда три крайни срока за подаване на заявления през 2026 г., а последният краен срок за подаване на заявления ще бъде през февруари 2027 г., за да се осигури достатъчно време, така че всички споразумения за предоставяне на безвъзмездни средства да бъдат подписани преди края на 2028 г.

[26] Инструмент за техническа подкрепа (ИТП) (europa.eu)
[27] Inforegio — Фонд за справедлив преход (europa.eu)

Комисията, в координация със CINEA и ЕИБ, ще продължи да повишава осведомеността относно МОЗПС, за да се гарантира, че потенциалните кандидати разбират предлаганите по него продукти и могат да кандидатстват за подкрепа. Скоро след публикуването на втората покана ще бъде организиран информационен ден.

Съгласно мандата си в рамките на консултантския център InvestEU ЕИБ ще продължи да изпълнява МОЗПС чрез набелязване и скрининг на потенциални проекти, чрез предоставяне на консултантска подкрепа на организаторите на проекти и съответните органи, както и чрез специални срещи и прояви на европейско, национално и регионално равнище.

6. ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Механизмът за отпускане на заеми в публичния сектор е инструмент, чиято цел е да се гарантира, че преходът към неутрална по отношение на климата икономика се осъществява по справедлив и социално устойчив начин, като се има предвид ключовата роля на публичния сектор за преодоляване на неефективността на пазара. Благодарение на сравнително скорошното приемане на териториалните планове за справедлив преход, съчетано с протичащия понастоящем междинен преглед на политиката на сближаване (включително на тези планове), МОЗПС продължава да е целесъобразен за посрещането на настоящите нужди на регионите, които са най-силно засегнати от екологичния преход.

Оценката потвърди, че широкият спектър от сектори, които могат да бъдат подкрепени по линия на МОЗПС, го прави подходящ за изпълнението на целите на Съюза в областта на климата до 2030 г. и на целта на ЕС за неутралност по отношение на климата до 2050 г, като същевременно се гарантира, че никой човек и никой регион няма да бъде изоставен.

От обявяването на първата покана за представяне на предложения по линия на МОЗПС изминаха почти три години, броят на подадените предложения за проекти се увеличава, а още потенциални проекти са в процес на подготовка. Освен това структурата на МОЗПС, както е видно от някои вече одобрени проекти, позволява да бъдат обхванати и някои нови приоритети на политиката на новата Комисия, като например справянето с жилищната криза. Повечето избрани проекти допринасят пряко за постигането на целите на Съюза в областта на климата и енергетиката чрез намаляване на емисиите на CO_2.

До 31 юли 2025 г. комисията за оценка за МОЗПС избра предложения за проекти с прогнозен размер на безвъзмездните средства от приблизително 225 млн. евро. Бяха подписани общо десет споразумения за предоставяне на безвъзмездни средства и изпълнението на съответните проекти започна.

Комисията, в сътрудничество със CINEA и ЕИБ, ще продължи да работи за реализиране на пълния потенциал на МОЗПС по време на втората покана за представяне на предложения, която приключва през 2027 г., като също така ще вземе мерки във връзка с констатациите от оценката.